

HVORFOR STIGER UNGES FORBRUG AF STOFFER?

Af socialoverlæge i Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen **Peter Ege**, Københavns Kommune

Siden 1990 har man hos unge set et stigende forbrug af illegale rusmidler – til et niveau, hvor knap 50% har erfaring med brug af stoffer. Forbruget er dog for de flestes vedkommende sporadisk og situationsbestemt.

Normaliseringsprocessen

Brugen af illegale stoffer er traditionelt beskrevet som et subkulturelt fænomen, som noget relativt afgrænset, der ofte ledsages af andre former for afvigende adfærd. Men det stigende forbrug har gjort subkulturelle (og socialpsykologiske) forklaringsmodeller mere og mere utilstrækkelige. I stedet taler man nu om normalisering eller trivialisering af brugen af illegale stoffer, dvs. at det, man tidligere betragtede som afvigende adfærd, efterhånden integreres i 'normalsamfundet'. Det forklarer i sig selv ikke noget som helst, men er blot en beskrivelse af, hvad der rent faktisk sker; nemlig at en række illegale rusmidler blandt unge (og kun blandt unge) har opnået en status, der ligner den, alkohol og tobak har. Hash, og især amfetamin og ecstasy, bruges dog i væsentligt mindre omfang end alkohol og tobak og introduceres senere i den enkeltes 'stofkarriere'. Normalisering betyder altså ikke, at det er blevet almindeligt eller gennemsnitligt at bruge disse stoffer, det betyder, at brugen af stofferne har bevæget sig fra samfundets periferi mod centrum, fra afvigende subkulturer til almindelig ungdomskultur. Brugen af hash, amfetamin og ecstasy er derfor ikke længere begrænset til unge med personlige og sociale problemer, ligesom den langt fra altid ledsages af følger kriminalitet eller social stigmatisering. I dag bruges stofferne også af unge, som i øvrigt fungerer normalt, og som ikke føler, at forbruget har konsekvenser for hverken dem selv eller andre.

Normaliseringsprocessen både forudsætter og ledsages af en række forhold, som kort beskrives i det følgende:

Øget tilgængelighed af stoffer

Det er indlysende, at det kraftigt øgede udbud har været en absolut forudsætning for den normaliseringsproces, der er sket. Specielt når det gælder hash, amfetamin og ecstasy, er der sket en udvikling, så udbuddet nu er stort og konstant overalt i landet og ikke kun i storbyerne. Priserne er stadigt faldende, og stofferne er tilgængelige over alt, hvor unge færdes. Denne udvikling kan man ikke dæmme op for. Et frit marked med livlig handel over grænserne fremmer i lige så høj grad den illegale stofhandel som den lovlige handel.

Spredningen af brugen

Det er en følge af normaliseringsprocessen, at den rekreative brug (men ikke misbruget) ikke er forbeholdt afgrænsede grupper. Tværtimod ser man en udviskning af køns- og classeskel og af forskelle mellem land og by. De traditionelle sociologiske variable har derfor ingen eller kun ringe forudsigelseskraft, når det gælder

om at forklare brugs mønstrene, og brugen hænger ikke (nævneværdigt) sammen med mislykkede karriereforløb, andre former for afvigelser eller lavt selvværd, men som sagt – misbrug gør. Kun alder, det at være ung, adskiller brugere fra ikke-brugere. Brugen af stoffer integreres i fritiden på linje med sport, ferie, forelskelser og indkøb, men først og fremmest i forbindelse med at gå i byen med vennerne for at have det sjovt sammen.

Med spredningen af brugen opstår der også et større kendskab til de forskellige stoffer. De unge bliver 'drugwise' og har ofte et ganske stort kendskab til de enkelte stoffer, uanset om de tager dem eller ej. De har ofte også en nuanceret og differentieret holdning til, hvilke stoffer der bruges hvor, hvordan og hvornår. Kendskabet til de forskellige stoffer går dog overvejende på de umiddelbare virkninger, ikke så meget på de langsigtede konsekvenser og skader, og der skelnes sjældent mellem, om stofferne er tilladte eller forbudte, hvilket igen understreger brugens karakter af noget normalt og ikke-afvigende.

Hvis vi accepterer normaliserings- eller trivialiseringshypotesen som en forklaring på det stigende forbrug, står vi tilbage med den opgave at forsøge at forklare, hvorfor denne normalisering er indtrådt, og hvorfor det er sket på nuværende tidspunkt.

Vi må gå ud fra, at unge i det store og hele er, som de altid har været, og at det, der har ændret sig, er det 'at være ung'. At det er de sammenhænge og forhold, børn og unge vokser op under, deres oplevelse af fremtidsudsigterne og andres forventninger til dem, der har ændret sig. At der i løbet af 1990'erne i store dele af den vestlige verden er sket nogle ændringer i samfundsstrukturen, som har ændret betingelserne væsentligt for de unge i forhold til 1960'erne og 1970'erne, og som har medført nye former for fritid og forbrug. Med de forbehold, man må tage, når man befinder sig midt i denne tid, kan man bl.a. pege på følgende forhold:

- Noget af det mere sikre, man kan sige, er, at ungdomstiden er blevet længere og mere kompliceret. Ungdomstiden begynder i dag allerede i 11-13-års alderen, og voksen bliver man ikke, før man har etableret sig som et selvstændigt individ, og det sker senere og senere. Man stifter familie, etablerer et hjem og får børn på et stadigt senere tidspunkt i livet. Og man bor hjemme længere eller etablerer sig i mere temporære situationer med venner og samlevende.
- Arbejdsmarkedet har ændret sig radikalt. Man kan ikke længere uddanne sig til sikkerhed i jobbet. Samtidig stiller arbejdsmarkedet stadigt større krav til kvalifikationer, og mængden af ufaglærte job falder. For dem, der falder af uddannelsesstøget, er der kun dårligt betalte, usikre ansættelser i de nye service-industrier tilbage.

Illustration: Peter Madsen

- Unge uddanner sig som aldrig før og bliver længere i uddannelsessystemet, og de supplerer SU og penge fra forældrene med deltidsjob i servicesektoren. De lever i delvis uafhængighed, hvor de ofte kun har ansvar for sig selv, og de deler i stigende grad fritiden uden for hjemmet med jævnaldrende. De går meget i byen, de stresser af, og de fester, og det rekreative stofforbrug indgår i denne sammenhæng.
- Unge oplæres og trænes i at manøvrere i et usikkert farvand, hvor en succesfuld karriere, hvor man realiserer sig selv, står som det primære mål, men hvor fremtiden opleves som usikker, og hvor enhver er sin egen lykkes smed. Nogle unge er, som det lidt paradoksalt udtrykkes, 'vingeskudt af samfundets uanede muligheder' og ude af stand til at træffe langsigtede valg. Kun den enkelte er ansvarlig for, om det går godt eller skidt. Der er behov for at stresser af, for 'time-out', og her indgår stofferne på linje med alkohol. Risikoen ved at indtage rusmidler indgår på linje med en lang række andre risici, man løber som ung.

Konsekvenserne

Unge stigende forbrug af illegale rusmidler kan med rimelighed forklares med den øgede tilgængelighed af et bredt sortiment af rusmidler, og med at det at være ung har ændret sig som beskrevet ovenfor. Det er uklart hvilke og hvor store konsekvenser, det stigende forbrug har og vil få i fremtiden. Ud fra en epidemiologisk tankegang vil man forvente, at et stigende forbrug følges af et stigende misbrug, men der er ikke på nuværende tidspunkt grundlag for at hævde, at dette er tilfældet. Kun tiden kan vise det. Derimod kan man med sikkerhed gå ud fra, at et stigende forbrug vil medføre flere skader i form af ulykker, somatiske og psykiatriske komplikationer og i værste fald medicinske katastrofer med døden til følge. Man må ligeledes forvente flere kroniske skader: hukommelses- og søvnforstyrrelser, kognitive skader og psykiske lidelser, som kan have betydelige negative sociale og personlighedsmæssige konsekvenser. De akutte skader vil formentlig være relativt begrænsede i forhold til det omfattende forbrug, mens omfanget af de langsigtede konsekvenser endnu er uklart. Dog giver specielt mistanken om, at ecstasy kan medføre kroniske hjerneskader, anledning til bekymring.